

УДК 351.823.1

В. В. Черкаська,

к. держ. упр., докторант Міжрегіональної академії управління персоналом

РОЛЬ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН

V. Cherkaska,

PhD Public Administration, specialty, PhD of the Interregional academy of management a personnel

THE ROLE OF THE STATE IN THE DEVELOPMENT OF THE AGRARIAN SECTOR AND THE PROVISION OF SOCIAL RELATIONS

Визначено, що сучасний розвиток України не можливо здійснювати без ефективного механізму взаємодії держави з органами її законодавчої і виконавчої влади. Своє практичне втілення ця взаємодія знаходить в самих різних формах і напрямках: у створенні самої інфраструктури економічної системи; забезпеченні сприятливих умов для ефективного функціонування економіки; в діяльності урядових експертно-консультативних організацій з обов'язковою участю в них ділових кіл; у формуванні та реалізації промислової та зовнішньоекономічної політики; в розміщенні державних і місцевих замовлень та ін.

Зазначено, що держава є великим власником фінансових і матеріальних ресурсів. Приймаючи рішення про умови їх надходження і використання, держава здійснює активну перерасподільчу політику в економіці і соціальній сфері, впливає на макроструктуру суспільного виробництва. Особливо зростає його роль у період деформації макропропорцій, порушення стабільності економічного розвитку, забезпечення соціальних відносин.

Обґрунтовано, що на сучасному етапі економічного розвитку нашої країни державне регулювання розвитку аграрного сектору є складовою частиною процесу відтворення. Воно вирішує різні завдання: стимулювання економічного зростання, регулювання зайнятості, заохочення прогресивних зрушень у галузевій і регіональній структурі, підтримка експорту та інше. В кінцевому ж результаті головною метою державного регулювання розвитку аграрного сектору є підвищення ефективності використання виробничого потенціалу країни.

Certainly, that modern development of Ukraine it not maybe to carry out without an effective mechanism to co-operating of the state with the organs of her legislative and executive power. The practical embodiment this co-operation finds in different forms and directions: in creation of infrastructure of the economic system; providing of favourable terms for the effective functioning of economy; in activity of government expertly-consultative agencies with the obligatory participating in them of business communities; in forming and realization of industrial and external economic politics; in placing the government and local orders and other it is.

Marked that the state is the large proprietor of financial and material resources. Making decision about the terms of their receipt and use, the state carries out active overbearing politics in an economy and social sphere, influences on the macrostructure of public production. His role especially grows in the period of deformation of macroproportions, violation of stability of economic development, providing of social relations.

Reasonably, that on the modern stage of economic development of our country of government control of development agrarian to the sector is component part of process of recreation. It decides different tasks is stimulation of the economy growing, adjusting of employment, encouragement of progressive changes in a branch and regional structure, support of export and other. In end-point the primary objective of government control of development agrarian to the sector is an increase of efficiency of the use of productive potential of country.

Ключові слова: державне регулювання розвитку аграрного сектору, механізм взаємодії держави з органами законодавчої і виконавчої влади, інфраструктура економічної системи, ефективне функціонування економіки, урядові експертно-консультативні організації, забезпечення соціальних відносин.

Key words: state regulation of the agrarian sector development, mechanism of interaction of the state with legislative and executive authorities, infrastructure of the economic system, effective functioning of the economy, government expert-consultative organizations, provision of social relations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ І ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Характер задач, до посилення регулюючої ролі держави в господарському житті будь-якого суспільства проявилася досить давно — вже в кінці XIX століття, але тільки в другій половині минулого століття система державного

регулювання економіки прийняла зрілі форми. Саме в цей час потреба в стійкому соціально-економічному розвитку породила систему форм і методів економічної політики держави, що дозволяють не тільки згладжувати негативні ефекти ринкового механізму, але і сприяти нормальному відтворенню, соціальної стабільності і підтримці макроекономічної рівноваги.

Сучасний розвиток України не можливо здійснювати без ефективного механізму взаємодії держави з органами її законодавчої і виконавчої влади. Своє практичне втілення ця взаємодія знаходить в самих різних формах і напрямках:

- у створенні самої інфраструктури економічної системи; забезпеченні сприятливих умов для ефективного функціонування економіки;

- у діяльності урядових експертно-консультативних організацій з обов'язковою участю в них ділових кіл;

- у формуванні та реалізації промислової та зовнішньоекономічної політики;

- у розміщенні державних і місцевих замовлень та ін.

Особливу значущість і актуальність взаємодія владних структур і бізнесу, політики та економіки набуває в період радикальних соціально-економічних і суспільно-політичному перетворень, це свідчить, наприклад, досвід так званих нових індустріальних країн, де перехід на рейки ринкової економіки і її стрімкий розвиток відбулися за найактивнішої участі і підтримки держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

У світовій економічній літературі накопичено величезний досвід дослідження закономірностей розвитку економіки ринкового типу і її регулювання. Теоретичні дослідження макрорегулювання викладені в роботах А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. М. Кейнса і ряду інших економістів.

Основні положення ролі держави на розвиток аграрного сектору та забезпечення соціальних відносин, а також необхідності в державному регулюванні розвитку аграрного сектору викладені в працях вітчизняних вчених таких, як Л.М. Васильєва, М.Х. Корецький, М.А. Латинін, С.В. Майстро, П.Т. Саблук та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження впливу держави на розвиток аграрного сектору сучасних, виявлення основних особливостей, проблем функціонування та необхідності в державному регулюванні розвитку аграрного сектору України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Теорія державного регулювання еволюціонувала з розвитком ринку. При цьому можна виділити чотири основних теоретичних напрями: меркантилізм, класична економічна теорія, кейнсіанство і монетаризм.

Точкою відліку зазначених теорій державного регулювання є визнання того, що конкурентна ринкова економіка функціонує в автономному режимі, на основі закладених в ній функцій саморегулювання і саморозвитку. Хоча кордону саморегулювання різні економічні теорії визначають по-різному. Головна умова ефективного функціонування ринкової економіки, що визнається всіма науковими течіями, полягає в її стабільності, яка досягається на основі рівноваги макропропорцій і, в першу чергу, сукупного платіжного попиту і виробленого національного продукту.

Основною економічною школою в період пізнього середньовіччя була школа меркантилізму. Меркантилізм — погляд, що мало місце серед французьких економістів XVIII століття, суть якого полягала в тому, що держава має відігравати важливу роль в економічному житті країни в цілях сприяння багатства країни і короля [2, с. 189].

Прихильники меркантилізму (Т. Мен і А. Монкретьєн) проголошували необхідність активного втручання держави в економіку з метою поповнення державної скарбниці. З огляду на специфіку економічного розвитку в той період, а саме: те, що головний показник багатства країни — кількість золота, меркантилісти закликали заохочувати експорт та імпорт [2, с. 78].

Класична економічна теорія, як особлива область наукових знань виникла в період розкладання феодалізму і зародження капіталізму.

Відповідно до класичного підходу держава повинна забезпечувати безпеку життя людини і його власності, вирішувати спір — іншими словами, робити те, що індивідуум або не в змозі виконати самостійно, або робить це неефективно. У своєму описі системи ринкової економіки А. Сміт доводив, що саме прагнення підприємця до досягнення своїх приватних інтересів є головною рушійною силою економічного розвитку, збільшуючи в підсумку добробут як його самого, так і суспільства в цілому [2, с. 91].

Ця теорія абсолютизувала здатність ринкової економіки до саморегулювання і заперечувала необхідність будь-якого державного втручання.

Велика депресія 1929—1933 рр. поставила під сумнів основи класичної економічної теорії, постулює невтручання держави і повну саморегуляцію ринку на основі конкуренції і високої еластичності цін, накопичень, зарплати і зайнятості. Виявилось, що ринкова економіка не здатна до повної саморегуляції. По-перше, за умов розвитку промислового виробництва не досягається абсолютна еластичність цін по відношенню до зміни сукупного попиту. По-друге, не досягається макрорівновага заощаджень та інвестицій при скороченні сукупного попиту, оскільки підприємці не інвестують виробництво, якщо попит на продукцію зменшується, навіть при зниженні процентних ставок. По-третє, еластичність процентної ставки далеко не абсолютна, бо структура заощаджень орієнтована повністю на грошовий ринок. По-четверте, заощадження є не єдиним джерелом інвестування. У цій якості виступають також тимчасово вільні кошти, які використовуються інвесторами як кредитні ресурси. По-п'яте, боротьба найманих працівників, їх профспілок за свої права і забезпечення мінімальної бази заробітної плати не дозволяє знизувати розмір оплати праці адекватно зниженню попиту на вироблену продукцію.

Одна з найбільш відомих і визнаних шкіл економічної теорії, яка запропонувала свої рецепти державного регулювання, нерозривно пов'язана з ім'ям і роботами англійця Джона Мейнарда Кейнса. Нездатність ринкової економічної системи до саморегуляції і необхідність державного втручання були покладені в основу кейнсіанської економічної теорії державного регулювання [2, с. 123].

Основний висновок кейнсіанської теорії полягає в тому, що макрорівновага досягається поєднанням саморегуляторів ринку з державними регуляторами прямого і непрямого дії. При цьому державне регулювання має здійснюватися при порушенні рівноваги або для попередження порушень та підтримки стабільності.

Кейнсіанська теорія вважає за необхідне участь держави в соціально-економічних процесах, зокрема:

- держава повинна брати участь у регулюванні макроструктури виробництва, оскільки при ринковому саморегулюванні мікроструктура неминує деформуватися в бік забезпечення потреб найбільш платоспроможних верств населення, причому ці деформації посилюються і закріплюються правом успадкування;

- однією з важливих функцій держави є підтримання конкурентного ринкового середовища через прямі і не-

прямі регулятори; контроль над монополіями, стимулювання малого бізнесу, підтримку відкритості ринку;

держава повинна виступати як рівноправний партнер на ринку, забезпечує суспільні потреби, які не можуть бути задоволені індивідуальними суб'єктами — юридичними та фізичними. Громадські потреби включають, наприклад, будівництво та обслуговування доріг, мостів, охорону пам'яток культури, забезпечення освіти, медичного обслуговування, оборони та тощо.

Держава є великим власником фінансових і матеріальних ресурсів. Приймаючи рішення про умови їх надходження і використання, держава здійснює активну перерасподільчу політику в економіці і соціальній сфері, впливає на макроструктуру суспільного виробництва. Особливо зростає його роль в період деформації макропропорцій, порушення стабільності економічного розвитку, забезпечення соціальних відносин.

Посилення ролі держави в країнах Західної Європи і США в кризовий період і після виходу з нього (1929—1938 рр.) стало одним з основних умов відсутності глибоких криз протягом останніх п'ятдесяти років [3, с. 101].

Відсутність глибоких криз у післявоєнний період у країнах з розвиненою ринковою економікою зумовило втручання держави в економічні процеси в період стабільного розвитку при одночасному посиленні його ролі у вирішенні соціальних проблем. Об'єктивні умови економічного розвитку створили базу для застосування монетаристської теорії, яка обмежує державне регулювання грошової системи. Позитивний внесок монетаризму в економічну теорію, перш за все в теорію грошей, полягає в докладному дослідженні механізму зворотного впливу грошового світу на товарний світ, монетарних інструментів і монетарної політики на розвиток економіки. Монетарні концепції служать основою грошово-кредитної політики, яку використовують як найважливішого методу або, точніше, напрямки державного регулювання [1, с. 97].

Монетаристи роблять висновок на основі закономірностей руху грошових запасів, що сукупна кількість грошей на руках у населення є стійкою часткою грошових доходів і витрат населення. Зміна цієї частки викликає нестабільність в економіці. Контроль держави за зміною грошової маси, на думку монетаристів, достатній для забезпечення стабільного функціонування ринкової економіки.

Сучасні неомонетаристські концепції враховують необхідність наявності інфляції як чинника економічного зростання і розглядають широкий діапазон ліквідних активів, а не тільки готівкові гроші і вклади до банку.

Крім того, необхідно відзначити, що у всіх сучасних теоріях враховується необхідність державного регулювання в соціально-економічні процеси, однак межі такого втручання варіюються.

Так, у країнах з централізованою економікою втручання держави, його участь в управлінні розвитком аграрного сектору проявляється набагато значніше, до того ж в прямій, безпосередній формі — у вигляді директивних планів, жорстких законів, державного розпорядження матеріальними, фінансовими, природними і навіть трудовими ресурсам, у вигляді централізації і централізованого розподілу основної маси грошових коштів через державний бюджет і фінансові органи [5, с. 152].

У країнах з ринковою економікою ступінь втручання держави та її органів у економічну діяльність підприємств і підприємців набагато менше і носить переважно непрямий характер. Держава впливає на економіку за допомогою законодавчих обмежень, податкової системи, обов'язкових платежів і відрахувань, державних інвестицій, субсидій, пільг, кредитування, здійснення державних соціальних і економічних програм. Разом з тим ставиться зав-

дання формування соціально орієнтованого ринку шляхом поєднання ринкових відносин з принципами і гарантіями соціальної справедливості [4].

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах невтручання держави в соціально-економічні процеси не можливо. Вже давно суперечки йдуть не про необхідність державного регулювання розвитку аграрного сектору, а про його масштаби, форми та інтенсивність. Об'єктивна можливість державного регулювання аграрного сектору з'являється з досягненням певного рівня економічного розвитку, концентрації виробництва і капіталу. Необхідність, що перетворює цю можливість в дійсність, полягає в нарощенні проблем, труднощів, з якими і покликане впоратися державне регулювання.

На сучасному етапі економічного розвитку нашої країни державного регулювання розвитку аграрного сектору є складовою частиною процесу відтворення. Воно вирішує різні завдання — це стимулювання економічного зростання, регулювання зайнятості, заохочення прогресивних зрушень у галузевій і регіональній структурі, підтримка експорту та інше.

У кінцевому ж результаті головною метою державного регулювання розвитку аграрного сектору є підвищення ефективності використання виробничого потенціалу країни.

Література:

1. Васильєва Л.М. Об'єктивна необхідність державного регулювання аграрного сектору економіки / Л.М. Васильєва // Інвестиції: практика та досвід. — 2011. — № 15. — С. 96—99.
2. Корецький М.Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці / М.Х. Корецький. — К.: Видво УАДУ, 2002. — 260 с.
3. Латинін М.А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання: монографія / М.А. Латинін. — Х.: Видво ХарПІ НАДУ "Магістр", 2006. — 320 с.
4. Майстро С.В. Стратегія державного регулювання розвитку агропромислового комплексу України в умовах глобалізації / С.В. Майстро [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/e\\$ journals/DeBu/20071/doc/2/09.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/e$ journals/DeBu/20071/doc/2/09.pdf)
5. Шпичак О.М. Економічні механізми державного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та їх проблеми / О.М. Шпичак // Економіка АПК. — 2001. № 2. — С. 150—155.

References:

1. Vasil'ieva, L.M. (2011), "The objective necessity of state regulation of agrarian sector of economy", Investment: practice and experience, vol. 15, pp. 96—99.
 2. Korets'kyj, M.Kh. (2000), Derzhavne rehulivannia ahrarnoi sfery u rynkovij ekonomitsi [State regulation of agrarian sector in a market economy], UADU, Kyiv, Ukraine.
 3. Latynin, M.A. (2006), Ahrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy: mekhanizm derzhavnoho rehulivannia [The agricultural sector of Ukraine's economy: government regulation mechanism], KhRSA, Kharkiv, Ukraine.
 4. Majstro, S.V. (2009), "The strategy of state regulation of agro\$industrial complex of Ukraine's strategy in the context of globalization", available at: [http://www.nbuv.gov.ua/e\\$journals/DeBu/2007\\$1/doc/2/09.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/e$journals/DeBu/2007$1/doc/2/09.pdf) (Accessed 30 July 2017).
 5. Shpychak, O.M. (2001), "Economic mechanisms of state regulation of agricultural markets and their problems", Ekonomika APK, vol. 2, pp. 150—155.
- Стаття надійшла до редакції 04.08.2017 р.*